

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 792.8.028.4(73)»1962»:793.32](091)

ТАНЦЮВАЛЬНІ ТЕАТРИ 60-Х РОКІВ ХХ СТ. НА ПРИКЛАДІ JUDSON DANCE THEATRE

Скорубська Х.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглядається історія Judson Dance Theater. У 1962 році меморіальна церква Джудсона (Judson Memorial Church) стала домом танцю. Тут були представлені роботи, що відрізнялися від звичайних на той час танцювальних вистав у лексичі та контексті. Радикальний своїми поглядами та засобами Judson Dance Theater вплинув на танцювальну історію світу. Різноманіття поглядів, сучасний танець та балет, професіонали і любителі усе це мало свою роль у театрі.

Ключові слова: Judson Dance Theater, імпровізований рух, contemporary dance, театр, Мерс Каннінгем.

Постановка проблеми. Стаття тісно пов'язана із науковими завданнями оскільки розкривається історія, одного з радикальних на той час, театрів світу Judson Dance Theater. Розглядаються причини, що спровокували виникнення цього театру; хто був серед учасників та їхні творчі вклади у історію світового танцю; творчі пошуки, танцювальні роботи, дослідження руху, показові виступи; як вплинув театр на наступні покоління танцівників. Також, певним чином існує зв'язок із практичними завданнями, оскільки стаття несе в собі теоретичне підґрунтя для практичного дослідження руху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою даної теми є перш за все це наукові статті написані дослідниками історії contemporary dance у США. Публіцистичні статті про діяльність Judson Dance Theater, про ідеологію театру та інші.

Останньою публікацією, в якій продовжено дискусію із даної проблеми і на котру опираюся у дослідженні є стаття Віти Хлопової: «Чому Терпсихора наділа кросівки» [1]. У даній статті розглянуто історію танцю постмодерн та contemporary dance. Розглянуто творчість танцівників та постановників від Марти Грем до Твайли Тарп. У статті детально розглянуто творчі доробки учасників Judson Dance Theater, їхні оригінальні роботи, такі як робота з гравітацією Тріши Браун, контактна імпровізація Стіва Пекстона та маніфест постмодерна Івонн Райнер. А також досліджено спільні пошуки виконавців, їхні спільні показові роботи.

Стаття Джека Андерсонджана: «Як Judson Dance Theater змінив Американський танець», є унікальною у дослідженні, оскільки написана двадцять років після створення театру і розповідає про «свіжий» вплив, внесок театру [2]. Стаття написана наближенням до театру художником та журналістом і розкриває взаємовідносини серед виконавців. Джек Андерсонджан характеризує кожного танцівника, художника та виділяє їхню індивідуальність та оригінальність у творчих пошуках.

У статті Джорджа Джексона «Judson Church і танець» розглядається історія меморіальної

церкви Джудсона у 60-ті роки ХХ ст. та розкриваються причини створення театру саме у просторі церкви [4]. Серед основних причин близькість виконавців та глядачів, коли стираються будь-які кордони між ними. Спираючись на висшезадані та інші публікації мова у статті піде про історію Judson Dance Theater та його внесок у сучасний танець.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У статті розкривається вплив окремих особистостей на створення та роботу театру. Причиною-наслідковий зв'язок між ідейними натхненниками та творчими роботами театру, висвітлений через призму спільних та особистих пошуків виконавців у сфері перформенсу.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є те, щоб на основі виявленого комплексу джерел з'ясувати особливості розвитку американського contemporary dance, як мистецько-дослідницького феномену у 60-ті роки ХХ ст., на прикладі Judson Dance Theater.

Виклад основного матеріалу. Атмосфера соціальних і культурних змін проявилася в мистецтві як тенденція до експериментування і радикалізму. З 50-х років в США і Західній Європі хореографи припиняють створювати школи і стилі, як робили їхні попередники – майстри танцю модерн. Впливу і відмінності хореографів нового напрямку менш прямолінійні і більш фрагментовані. Яскравим прикладом служить театр танцю Judson Dance Theater.

Театр танцю Judson Dance Theater складався з танцюристів, композиторів та візуальних виконавців, які виступали в меморіальній церкві Джудсона (Judson Memorial Church) в Грінвіч вільджд (Greenwich Village), Манхеттен, Нью Йорк, між 1962 і 1964 роками. До артистів входили авангардні експериментатори, які відкидали обмеження сучасної танцювальної практики та теорії, вигадуючи, власні «заповіді» постмодерного танцю, які чітко дотримувались.

Група учнів Мерса Каннінгема (Симон Форгі, Стів Пекстон, Івонн Райнер, Джудіт Данн та пізніше Тріша Браун, Девід Гордон, Елен Саммерс, Дебора і Алекс Хей) задалася питанням музичальності в хореографії, тому Мерс Каннінгем

запросив їх до класу хореографічної композиції Роберта Данна, музиканта, який вивчав експериментальну теорію музики з Джоном Кейджом [6]. Спочатку вони вели бесіди про сучасну музику, потім Мерс Каннінгем запропонував їм складати хореографічні мініатюри і разом її обговорювати. Він навчав учнів не думати про літературність танцю, так як на той момент, на його думку, танець був надто літературним. Поступово до їхньої групи долучилися художники. Разом учні класу працювали над тим, щоб зняти з танцю всі заборони: «нехай буде будь-який танцівник, будь-яке приміщення, будь-яка музика, будь-який одяг, будь-яка форма» [1, с. 23]. Так за два роки накопичилося кілька постановок, які хореографи та художники збирались показати публіці.

Студія Мерса Каннінгема перебувала в приміщенні Living Theatre, площа якої не відповідає задуму його учнів. Свою сцену вони знайшли в будівлі, зовсім не призначеній для танцю: в баптистській церкві Judson Memorial Church. Після того, як діяльність Judson Memorial Church стабілізувалася, у 1963 році це об'єднання митців взяло назву Judson Dance Theater, за всім цим пішло створення в 1970 р імпровізаційної групи, яка мала назву Grand Union.

Створений театр був місцем для співпраці художників із різних сфер мистецтв. Серед них були танцюристи, письменники, кінематографісти, композитори тощо. Мета в цьому співробітництві полягала в тому, щоб спостерігати над танцем у його чистому вигляді. Це привело до ліквідації багатьох театральних елементів, таких як нарратив, складні костюми, декорації та формальна танцювальна техніка. Група постійно переосмислювала ці спільні пошуки [3, с. 17]. Незважаючи на те, що театр залишився в цьому ліберально невизначеному стані, у роботах з'явилися кілька повторюваних тем та стилів. Демократичні структури, імпровізація та акцент процесу над продуктом виникли як основні характеристики групи. Повсякденний рух став натхненням для матеріалу у багатьох творах, а деякі з виконавців Театру танцю Judson Dance Theater використовували непрофесійних виконавців та танцюристів. Наприклад, Івон Райнер навчала «Тріо А» «усім, хто хотів навчитися – кваліфікованим та некваліфікованим, підготовленим та непідготовленим, професіоналом та любителем», і дозволила йому вільно навчатися широкому колу людей [5, с. 19].

Про період історії, пов'язаний з Мерсом Каннінгемом і Judson Church, прийнято говорити, як про період радикальних і революційних змін. Однак, на мій погляд, хореографи цього часу лише продовжили розвивати те, чим займалися їхні попередники. Історія сучасного танцю в цей момент не зробила різких поворотів, а продовжила свій розвиток по спіралі, послідовно переходячи з одного рівня на інший. Щоб це побачити, необхідно згадати, що танець модерн, з якого вийшов Мерс Каннінгем, а також вільний танець – попередник танцю модерн – виник як реакція на непомірний гніт цивілізації, яка полягала, в першу чергу, в форматизованості, ритуалізації, забудованості, підконтрольності життя людини, за допомогою правил і норм. Природа вважалася як протилежність цивілізації – стихійна, неп-

редбачувана, хаотична, вільна. В реальності ж, природа, всесвіт, космос містять в собі в рівній мірі як динамічний хаос, так і детерміновані повторювані структури. З розвитком науки і техніки, ми дізналися, що, наприклад, стіл це не просто горизонтальна площина на опорі, через яку зручно сидіти, але і молекули й атоми матеріалу, з якого зроблений стіл, або хвилі, певна довжина яких формує у нас відчуття столу. Дебора Джовітт в своїй книзі Time and Dancing Image пише, що під час гастролів компанії Мерса Каннінгема в одному з коледжів, професор фізики порадив своїм студентам подивитися виступ танцюристів, щоб зрозуміти те, про що він їм розповідає [8].

Перший показовий виступ театру «Концерт танцю» («A Concert of Dance»), який відбувся 6 липня 1962 року. У виставі працювало 14 хореографів та 17 перформерів, деякі з яких були студентами вищезгаданого класу по вивченню композиції. Інші виконавці на концерті були учасниками танцювальної компанії Мерса Каннінгема, а також візуальними артистами, кінематографістами та композиторами. У рамках цього концерту представлені роботи, створені Івон Райнер, Стів Пекстон, Девід Гордон, Алекс та Дебора Хей, Фред Херко, Елейн Саммерс, Вільям Девіс та Рут Емерсон. Концерт, а точніше перформенс, на якому були присутні близько трьохсот глядачів, тривав більше трьох годин і був безкоштовним. Згодом до групи приєднались Люсінда Чайлдс і Мередіт Монк, а також приєдналися інші художники. Участь в проектах Роберта Раушенберга вплинула на популярність Judson Dance Theater в артистичних колах [7]. Протягом наступних двох років колектив представив майже двісті робіт.

Починаючи з осені 1962 року, група проводила щотижневі семінари, на яких вони перформували та отримували критику. Ці зустрічі відбулися спочатку в студії Івон Райнер (Yvonne Rainer's studio), потім в Judson Memorial Church. Серед людей, що живуть у «центрі міста», танцюристи мають особливу потребу у просторі, в якому експериментувати. Таку локацію для театру було вибрано не просто так. В першу чергу, через розміщення у самому центрі Нью Йорку, у центрі сучасного мистецтва, а також через розміри церкви. Церковні служителі, Говард Муді та Аль Кармініс (який також був композитором), активно підтримували тогочасне мистецтво [4, с. 3].

Назва танцювального театру «Judson» було прийнято у квітні 1963 року. Учасники мали змогу брати участь у виставах та мультимедійних програмах для мистецтва, що відбувалися у межах міста Нью Йорк. «Ні маніфесту» (No Manifesto) створений Івонн Райнер; в якому вона відкидає будь-які обмеження у техніці, відкидає невпинний пошук сенсацій, видовищ, гламуру або навпаки передбачуваний рух, простір; є яскравим прикладом багатьох художніх намірів кооперативу: відмова від вражаючих, віртуозних, нарративних і виразних хореографічних підходів. «Американка Івонн Райнер створює маніфест, в якому відмовляє танцю у всьому, чим він харчувався і годував публіку до сих пір. Видовищність, гламур, створення образів, руйнування образів, зірки, героїзм, антигероїзм – все це відтепер табу. На тринадцяти пунктах маніфесту Івонн Райнер,

як на дев'яносто п'яти тезах Мартіна Лютера, виникає нова світова релігія» [6].

Покоління Івонн Райнер, Стів Пакстон, Тріша Браун, Дебора Хей, Симон Форті пішли, у звільненні танцю від канонів, ще далі Мерса Каннінгема і відпустили контроль авторства. Якщо хореографія робіт Мерса Каннінгема, це створені ним рухи, то наступне покоління хореографів починає працювати з партитурами і завданнями. Партитури у роботі з танцівниками це спадщина композитора Джона Кейджа і викладача композиції Роберта Данна, який передав цю новизну поколінню Judson Dance Theater. Робота із зівданнями – це підхід Анни Халпрін, для якої кожне тіло індивідуальне, і тому працювати з ним доцільно в режимі імпровізації [1, с. 26].

«Мерс Каннінгем хоч і зробив танець предметом деконструкції, хоч і навчив працювати не зі змістом промови, а з її шаблонами (подібні процеси відбуваються в абсурдистській драматургії), але зберіг традиційну робочу модель: я ставлю – ви виконуєте. Такої влади над собою учасники Judson Dance Theatre дозволити не могли. Кожен відчував сам себе автономним творцем простору (як відомо – концепція танцівника як самодостатнього джерела руху належить Рудольфу фон Лабану). У театрі кожен був унікальний, у кожного був особистий досвід і кожен готовий був нести за нього особисту відповідальність» [2, с. 7].

Наступним кроком залишалось стерти відмінність між тілом глядача і тілом танцю – так в сучасному танці були легітимізовані звичайні рухи. Слід зазначити, що Judson Dance Theater не перші, кого зацікавили такі рухи. Ще Мерс Каннінгем ввів ходьбу та біг як рівноцінні танцювальні рухи в своїх роботах, а в 1957 році Пол Тейлор, хореограф і танцівник Марти Грем, поставив концерт під назвою «Сім нових танців», основними рухами якого були ходьба, біг, прості зміни позицій, а в роботі «Дует», в рамках цього концерту, видимий рух взагалі відсутній – протягом усього часу Пол Тейлор стояв, а його партнерка сиділа на стільці.

Учасники Judson Dance Theater зробили комунікацію – методом, простоту – трендом, а всьому «захоплюючому» і «цікавому» в театрі протиставили все звичайне – звичайні місця, звичайний одяг, звичайні рухи. Оскільки новий танець не зацікавлений більше в «покупцях» іміджі і емоціях, формат видовища практично зникає, поступаючись місцем дослідженню, робочому процесу, грі, як у Тріши Браун, наприклад, з певними правилами і різними обмеженнями: рухатися тільки направо, тільки наліво, сидячи або стоячи і в певній черговості підключаючи всі частини тіла [1, с. 29].

Співпраця хореографів (Стів Пакстон, Івонн Райнер, Тріша Браун, Люсінда Чайлдс, Мередіт Монк, Дебора Хей, Симон Форті, Каролі Шніман), представників візуального мистецтва (Роберт Морріс, Роберт Раушенберг, Алекс Хей) і музикантів в Judson Dance Theater (Джон Герберт Макдауелл, Філіп Корнер) будувалося на відсутності елітизму і ієрархії. Художники в рівній мірі створювали танцювальні роботи і звуковий пласт для робіт, хореографи – звучання і сценографію. Спільна робота такого простору

і часу була жорстким протиставленням конкурентному і атомізованому суспільству за стінами Judson Dance Theater. Час театру тривав приблизно з 1962 по 1964 рік. По завершенню хореографи розійшлися осмислюючи свій накопичений досвід. Для деякого він вилився у створення особливого способу руху, як для Стіва Пакстона, який створив контактну імпровізацію, для деякого – в набір інструментів для створення своїх нових робіт.

Джудіт Данн, що керувала репетиціями у театрі та проводила заняття, вважала що тіло танцівника це як будівля, яка створюється, набуває форм, технічної та суворой особистості. Івонн Райнер випромінювала ясність і щедрість. Примітна, але смілива поведінка Івонн Райнер здавались нарізаними – як у кінозірки Марлен Дітріх. Стів Пекстон мав гострий характер, він американський хлопчик з великою силою. Роберт Морріс здавався бойовим завзятим. Люсінда Чайлдс і Елейн Саммерс були жіночними, акуратними і трохи сором'язливими, тоді як Саммер була більш розкута. Дебора Хей задумливо переходила від формального та випадкового. Тріша Браун сміливо вирішувала правила дійсності, ходячи по стінах, намагаючись ігнорувати гравітацію та грати з перспективою. Айлін Паслофф рухалась, як м'яч: вона була еластичною, відчувався материнський захист, але була балетною [2, с. 7].

Двома американськими художниками, відомими за їх внесок у Judson Dance Theater, були художник Роберт Раушенберг та концептуальний художник Роберт Морріс. Композитор Джон Герберт Макдауелл також зробив свій внесок. Серед інших впливових хореографів – Ганна Хальпрін, Джеймс Варінг, Симоно Форті та інші авангардні хореографи. У 1964 році, коли концерти компанії припинилися, продовжувалась робота над окремими формами, оскільки окремі члени продовжували створювати роботу, яка підтримувала фундаментальну філософію театру [8]. Наприклад, Джеймс Варінг та його танцівники продовжували роботу над перформенсами та влаштували покази. Можливо, найважливішим аспектом спадщини театру танцю Judson Dance Theater була не робота, яку вони створили, але об'єктив, через який вони розглядали свою роботу, що сприяло концепції, що все можна розглядати як танець.

У роботах сучасних майстрів танцю практикуються знахідки – спосіб поєднання як танцю формального так і випадкового, додавання до хореографічної лексики звичні рухи, такі як кроки чи біг, танцювальні вправи-ігри. Трансцендентні категорії, як у балеті так у сучасному танці – продовжуються.

Висновки. На короткий період початку 1960-х років група хореографів, візуальних виконавців, композиторів та кінорежисерів зібралася для серії семінарів, які в остаточному підсумку переосмислили те, що вважається танцем. Виступи, що склалися з цих майстерень, включали повсякденні рухи-жести з життя людей; їхні структури базувалися на іграх, простих завданнях. У перформенсах переважали спонтанність і нетрадиційні методи композиції. Художники Judson Dance Theater досліджували саму основу хореографії, стримували свої теа-

тральні та танцювальні звички, і результат, за словами критика Джилла Джонстона, був найцікавішим новим танцем в поколінні. Через живі вистави, фільми, фотографії, скульптури, музичні твори, вірші та архівні матеріали Judson Dance Theater, сліди історії театру як у церкві, так і за її межами від майстерень, які там проходили до інших приміщень у центрі Нью-Йорка, будуть нагадувати про себе. Митці театру: Джордж Брехт, Тріша Браун, Джон Кейдж, Аль Кармінс, Люсінда Чандс, Філіп Корнера,

Діана Ді Пріма, Білл Діксон, Розаліна Дрекслер, Джудіт Данн, Сімон Форті, Джин Фрідман, Девід Гордон, Анна Хальпрін, Лоуренс Халпрін, Алекс Хей, Дебора Хай, Фред Херко, Шторм Де Хірш, Джилл Джонстон, Лерої Джонс, Алан Капро, Фред Макдарра, Роберт Морріс, Клаус Ольденбург, Айлін Паслофф, Стів Пекстон, Руді Персес, Івон Райнер, Роберт Раушенберг, Керолі Шнеманн, Елейн Саммерс, Сесіл Тейлор, Стен Вандербек, Джеймс Варін, Роберт Уїтмен, Філіс Ямпольський та Ла Монте Янг.

Список літератури:

1. Хлопова Віта: Чому Терпсихора наділа кросівки / В. Хлопова // Журнал. Театр. 2015. № 20. С. 23-29.
2. Andersonjan Jack: How the Judson theatre changed American dance // Журнал. The New York Times. 1982. Р. 7.
3. Baner Sally: Democracy's Body: Judson Dance Theater 1962-1964 / S. Baner // Duke University press. 1993. № 76(142). Р. 15-17.
4. Jackson George: Judson Church and dance / G. Jackson // Dance Heritage Journal. 2012. № 561. Р. 3-6.
5. Rainer Yvonne: Trio A: Genealogy, Documentation, Notation / Y. Rainer // Dance Research Journal. 2009. № 41(2). Р. 16-20.
6. Caldwell Achel: Judson Dance Theater: The Rebels Who Redefined Modern Dance: Dance Teacher Journal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dance-teacher.com/yvonne-rainers-films-lincoln-center-2465231583.html> – Заголовок з екрану.
7. Freddy Herko: Dances in the first Concert of Dance at the Judson Dance. Theater: Warholstars Journal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.warholstars.org/chron/judson_dance_theater.html. – Заголовок з екрану.
8. Molnar Emily: 1962 – The dance explosion: Dance Consortium Journal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.danceconsortium.com/features/dance-resources/dance-handbook/1962-the-dance-explosion/>. – Заголовок з екрану.

Скорубская К.Р.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ТАНЦЕВАЛЬНЫЙ ТЕАТР 60-Х ГОДОВ XX В. НА ПРИМЕРЕ JUDSON DANCE THEATRE

Аннотация

В статье рассматривается история Judson Dance Theater. В 1962 году мемориальная церковь Джудсона (Judson Memorial Church) стала домом танца. Здесь были представлены работы, которые отличались от обычных в то время танцевальных спектаклей в лексике и контексте. Радикальный своими взглядами и средствами Judson Dance Theater повлиял на танцевальную историю мира. Многообразие взглядов, современный танец и балет, профессионалы и любители все это имело свою роль в театре.

Ключевые слова: Judson Dance Theater, импровизированное движение, contemporary dance, театр, Мерс Каннингем.

Skorubska K.R.

Lviv Ivan Franko National University

DANCE THEATERS OF THE 60TH YEARS 20 CENTURY IN THE CASE OF THE JUDSON DANCE THEATRE

Summary

The article deals with the history of Judson Dance Theater. In 1962, the Judson Memorial Church became the home of dance. There were presented works that differed from the usual dance performances at the time in the vocabulary and context. Radical with its views and means, Judson Dance Theater has influenced the world of dance history. The variety of views, modern dance and ballet, professionals and amateurs all have played their part in the theater.

Keywords: Judson Dance Theater, improvised movement, contemporary dance, theater, Mers Cunningham.